

Архивски број: 08-253/7
26.12.2024 година

Постапувајќи по претставката бр. 08-96/1 од 17.1.2023 година, поднесена од Европски центар за правата на Ромите со седиште на 71 Avenue de Cortenbergh, 1000 Брисел, Белгија, против Општина Велес, со седиште на ул. Панко Брашнар бр. 1, 1400 Велес, за сторена дискриминација врз основа на етничка припадност, социјално потекло и имотен статус во областа на домување и социјална заштита, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација согласно член 21 од Законот за спречување и заштита од дискриминација (Сл. Весник на РСМ бр. 258/2020) на 5.7.2024 година, го донесе следното

МИСЛЕЊЕ

СЕ УТВРДУВА ДИРЕКТНА ДИСКРИМИНАЦИЈА врз основа на етничка припадност, социјално потекло и имотен статус во областа на домување и социјална заштита од страна на Општина Велес, Министерство за транспорт, Влада на Република Северна Македонија и Акционерско друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката, кон жителите на населбата Тунел-бараки во Општина Велес.

Образложение

На ден 17.1.2023 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација беше доставена претставка од страна на Европски центар за правата на Ромите ("ЕЦПР") против Општина Велес, за сторена дискриминација врз основа на етничка припадност, социјално потекло и имотен статус во областа на домување и социјална заштита.

Согласно наводите од претставката, во градот Велес постои ромска населба наречена Тунел-бараки каде живее ромско население во 18 домаќинства во кои се населени околу 90 ромски жители. Повеќето од нив се деца на школска возраст, возрасни жени и едно дете со попреченост. Бараките во кои тие живеат се во државна сопственост, а им биле доделени како компензација од страна на Општина Велес. Компензацијата била доделена како еден вид на помош врз основа на фактот што пред околу 20 години, претходната населба каде што живеело ова население била погодена од лизгање на земјиште, при што нивните куќи, за кои поседувале имотен лист, биле целосно уништени. проблемот кој моментално се појавува е поради тоа што ова население не ги поседува доделените бараки, туку секоја година во изминатите 20 години тие потпишуваат договори за закуп, а во последните 2 години немаат потпишано таков договор, при што ставени се во прашање нивното домување и егзистенција. Дополнително, бидејќи бараките не се во нивна сопственост, тие не можат да направат реновација на своите домови, поради што дел од нив живеат во супстандардни услови (крововите протекуваат, при што постои опасност и да паднат, циглите се рушат, подовите се направени од бетон итн.). Оттука, граѓаните бараат општината да им овозможи да поседуваат имотни листови, за тие да имаат правна сигурност и да можат достоинствено да ги реновираат своите домови, а со тоа и да се заштитат себеси и да можат достоинствено да учествуваат во сите процеси на општествениот живот.

Подносителите сметаат дека поради фактот што станува збор за ромско население што живее во супстандардни услови, Општина Велес во последните 20 години не презема ништо за да ги

подобри условите на овие жители, кои притоа редовно ги подмируваат комуналиите и сите останати давачки согласно закон. Сметаат дека поради нивната етничка припадност и социјално и имотно потекло како заштитни карактеристики, во континуитет низ години се изоставени и дискриминирани од страна на локалната власт.

Напоменуваат дека Ромите во Република Северна Македонија отсекогаш биле лојални кон државата и во зависност од нивните можности еднакво даваат придонес во централниот буџет, кон културата, вредностите и изградбата на подобро општество.

Потсетуваат дека согласно законската легислатива во државата, а врз основа на обезбедување на соодветно социјално домување според одредбите од член 1, 9, 35 и 43 од Уставот на Република Северна Македонија, член 8, 91-95 од Законот за домување и препораките на Комитетот за економски, социјални и културни права на Обединетите Нации, состојбата на опфатените лица е неприфатлива за држава која претендира за членство во Европската Унија.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација согласно член 24 став 7 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, на ден 26.1.2023 година испрати Известување бр. 08-96/2 за произнесување по наводите од претставката до градоначалникот на Општина Велес, Марко Колев.

На ден 15.2.2023 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација беше доставено произнесување од страна на Општина Велес како одговор на претставката.

Во одговорот од Општина Велес известуваат дека предметните бараки се од времен карактер, истите не се во сопственост на Општина Велес и не се во нивна надлежност. Поради тоа што се од времен карактер, односно постојат нерегулирани имотно-правни работи, наведуваат дека не може да се даде одобрение за реконструкција како што бараат жителите, сè додека не се регулира правниот статус на овие објекти од страна на надлежен орган.

Во однос на наводите од претставката дека години наназад ромските жители во Велес се изоставени и дискриминирани од страна на локалната власт поради етничката припадност и социјалното и имотно потекло како заштитни карактеристики, сметаат дека истите се сосема неоправдани и неточни. Градоначалникот уверува дека локалната заедница е таа која најдобро ги препознава проблемите и приликите на граѓаните. Наведуваат дека Општина Велес стои на располагање и континуирано создава услови за инклузија, за праведна и недискриминирачка единица на локална самоуправа.

Бидејќи претставката се однесува на дводецениски период, градоначалникот укажува дека градот Велес има специфична конфигурација и архитектура. Поголемиот број од ромското население живее на повеќе локации каде што има потреба за интервенција. Од овие причини, наведува дека општината вложува напори да ја подобри комуналната инфраструктура во реоните во кои живеат Ромите, при што како најгорливо прашање во оваа област го истакнува свлечиштето Рамина. Според дописот, системски се бараат решенија за урбанистичките планови, легализација на објектите, проблемите со водоснабдување во високите зони, пристапноста итн.

Од Општина Велес дополнително истакнуваат дека поради бројот на ромски семејства кои живеат во супстандардни услови, егзистираат со низок животен стандард, пониско ниво на образование и се неконкурентни на пазарот на трудот, тие работат на нивна инклузивност од најрана возраст.

Во оваа насока, информираат дека Општината била потписник на Трипартитен договор за подобрување на демократското локално владеење за целосна интеграција на Ромите.

Заеднички бил реализиран партнерски проект со Министерството за труд и социјална политика за интеграција на деца Роми во детска градинка. Две општински основни училишта биле споени во еден правен субјект, токму од причини за интеграција, бидејќи во едното од нив најголем број на ученици биле Роми. Општината по пат на приоритети аплицирала и на повик за грантирање и со добиените средства била реконструирана спортската сала во истото училиште.

Во тек е и проектот „Одржлив урбан развој на ромските заедници“, заедничка иницијатива на Хабитат Македонија и општините Шуто Оризари и Велес, кој треба да придонесе кон инклузивен, ефикасен и одржлив урбан развој базиран на почитување на принципите на ЕУ кои водат до подобар квалитет на живеење во ромските заедници.

Дополнително истакнуваат дека Општината, иако нема обврска, сепак по пристигнати барања на граѓани, од буџетските средства издвојува еднократна парична помош на лица од социјално загрозени семејства, помош за егзистенција, елементарни непогоди и лекување, при што високо котира процентот на припадниците на ромската етничка заедница. Исто така, по пристигнати барања, Општината обезбедува превоз и простор за активности од разни области на невладини организации за Роми, а заеднички и со финансиска поддршка од Општината, го чествуваат 8 Април, Меѓународниот ден на Ромите.

Како единица на локалната самоуправа, истакнуваат дека низ Годишните програми, согласно надлежностите ги афирмираат спортот, младите и културата, ја поддржуваат културата на заедниците и ја негуваат традицијата на различностите. Меѓу успешните велешки практики градоначалникот ја вбројува и програмата РОМАСТЕД преку која биле едуцирани 18 млади лидери, а регистрирано било и здружение на граѓани „РОМСКА НОК“.

Усвоен бил и Локален акциски план за Роми од страна на Советот на Општина Велес, кој е изработен со партиципативна вклученост на претставници од заедницата, установи и институции и опфаќа повеќе области на делување. Наведуваат и дека на два наврати проектно ангажирале лице асистент за Ромски прашања во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа- помошник архивар, а ангажирано било и лице образовен медијатор.

Последно, градоначалникот истакнува дека за во пракса да се подобри статусот на ранливите групи на локално ниво, потребни се средства, труд и многу работа на терен, при што само со вклученост на централната власт, со вклучени партнери и сојузници поддржувачи со ЕУ фондови можат заеднички да ја изодат траекторијата за подобрување на статусот на Ромите.

Со цел правилно утврдување на фактичката состојба, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација, врз основа на член 24 став 2 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, на ден 11.8.2023 година испрати Барање за доуредување на претставката до Европскиот центар за правата на Ромите, со кое од подносителите побара претставката да се доуреди во насока што ќе информираат со кој орган жителите на населбата Тунел-бараки склучувале договори за закуп во изминатите 20 години, како и да достават копија од некој од склучените договори за закуп.

Со допис Доуредување бр. 08-96/6 од 15.8.2023 година, подносителите ја изменија претставката на начин што истата ја поднесуваат против Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор- Подрачна единица Велес (подоцна именувано како Акционерско друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката), со кое, видно од приложениот доказ- Договор за закуп од 24.3.2009 година, жителите во населбата Тунел-бараки ги склучувале договорите за закуп на бараките.

Следствено на ова, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на ден 16.8.2023 година испрати Известување за произнесување по наводите од претставката до Акционерско друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката- Подружница Велес.

На ден 4.9.2023 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација беше доставено произнесување од страна на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката- Скопје Подружница Велес како одговор на Известувањето за произнесување.

Најпрво во одговорот од Акционерското друштво потврдуваат дека во изминатите дваесетина години се потпишувале договори за закуп со Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката- Скопје Подружница Велес, но фактот што 2 години тие граѓани немаат потпишано таков договор не е во нивна ингеренција да одговорат за причините. Ова бидејќи **секогаш кога требало да се потпишуваат договори, тие биле одобрувани од Министерството за транспорт и врски.** Подружницата Велес навремено се обратила до својата дирекција со доставување Ургенција бр. 09-239/1 од 22.4.2021 година, со која информираат и бараат конкретен став околу тоа дали ќе се продолжуваат времените договори или не, бидејќи во тоа време веќе било изминато повеќе од една година од истекот на последните склучени договори.

Оттука, Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката- Скопје Подружница Велес ги отфрла сите наводи од претставката кои се упатени кон нив, бидејќи Подружницата Велес не е таа која одлучува за обнова на договорите за закуп, ниту пак одлучува за евентуално добивање на право на сопственост врз посочените бараки. Во оваа насока информираат дека од самиот почеток, па до денес, тие работат согласно насоките и упатствата, односно известувањата и мислењата директно од Министерството за транспорт и врски.

Во прилог на произнесувањето беа доставени:

- Доставување информација, бр. 11-146 од 11.2.2020 година и
- Доставување ургенција, бр. 09-239/1 од 22.4.2021 година.

Согласно вака добиените наводи, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на ден 12.9.2023 година испрати Известување бр. 08-96/9 за произнесување по наводите од претставката до Министерството за транспорт и врски и Известување бр. 08-96/10 за произнесување по наводите од претставката до Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката- Скопје.

На ден 29.9.2023 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација беше доставено произнесување од страна на Министерство за транспорт и врски, Сектор за станбено-комунални работи и инфраструктура како одговор на Известувањето за произнесување.

Во одговорот од Министерството ги отфрлаат наводите од произнесувањето на Акционерското друштво, од кои произлегува заклучок дека Министерството носи одлуки за склучување на нови договори за закуп и велат дека таквите наводи се неточни.

Имено, од Министерството наведуваат дека самиот карактер на претставката е комплексен и се однесува на еден релативно долг временски период од повеќе од 20 години, а во самата претставка се инкорпирани повеќе сегменти и чинители чии права и должности се уредени со различна законска и подзаконска регулатива, како што се: надлежноста за доделувањето на бараките и склучувањето на договорите за закуп, правото на сопственост на бараките (имотните листови), ингеренциите и надлежностите за одржување и реновирање на бараките, комуналната инфраструктура итн.

Во оваа насока упатуваат на Законот за домување, во кој се уредени правата и обврските на Република Северна Македонија во домувањето (Глава IX, член 99) и правата и обврските на единиците на локалната самоуправа во домувањето (Глава X, член 100, 101, 102 и 103).

Согласно членот 99 од Законот за домување, стопанисувањето со станбениот простор и деловниот простор од значење за Републиката го врши правно лице основано од Владата на Република Северна Македонија, односно Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката.

Дејноста на ова Акционерско друштво се работите што се однесуваат на стопанисувањето со станбениот и деловниот простор во сопственост на Републиката, и тоа особено:

- Подобрување на условите за стопанисување во постојните станбени згради и станови;
- Утврдување на висината на закупот, склучување на договори за закуп на станбен простор;
- Стопанисување со станбен простор;
- Водење единствена евиденција на станбениот простор итн.

Наведуваат дека понатаму во овој член е уредена изградбата, продажбата и одржувањето на станбениот простор во сопственост на Република Северна Македонија, за што Владата донесува Годишна програма за изградба, продажба и одржување на станбениот простор во сопственост на Републиката. За реализација на оваа годишна програма задолжено е Акционерското друштво, а со неа е утврдено, меѓу другото, стопанисување со станбен и деловен простор, инвестиционо и тековно одржување на станбен и деловен простор, подобрување на условите на домувањето во постојните станбени згради и станови, утврдување на висината на закупот и политиката на склучување на договори за закуп на станбен и деловен простор и водење единствена евиденција на станбен и деловен простор со кој друштвото стопанисува.

Понатаму наведуваат дека правата и обврските на единиците на локалната самоуправа во домувањето се уредени со одредбите од член 100, 101, 102 и 103 од Законот за домување, врз основа на кои општините, општините во Град Скопје и Градот Скопје во рамките на своите надлежности, а во согласност со Законот за домување и државната Стратегија за домување, ги следат и планираат потребите за домување на своето подрачје, за што донесуваат Годишна програма за домување и преземаат мерки и активности за нејзина реализација.

Посочуваат и кон Глава VI од Законот за домување, каде е уреден закупничкиот однос во домувањето, правата и обврските на закуподавачот и закупацот, како и задолжителните/основни елементи кои треба да ги содржи секој договор за закуп на стан.

Во однос на неодржувањето на бараките, како посочен проблем во претставката, од Министерството укажуваат дека предметните бараки се во државна сопственост и се наоѓаат во единствената евиденција на станбен простор која ја води Акционерското друштво, во чија надлежност е и стопанисувањето со бараките. Согласно горенаведените законски надлежности, од Министерството го истакнуваат како неспорен фактот дека за одржување на предметните бараки должност имаат Акционерското друштво- Подружница Велес во својство на закуподавач и лицето кое ја добило бараката на користење, во својство на закупац. Односите на закуподавачот и закупацот се уредени со договор за закуп во кој се дефинирани нивните права и должности.

Согласно податоците со кои располага Министерството за транспорт и врски, предметните бараки се монтажни бараки наменети за сместување на лица од подрачје погодено од природна непогода- свлечиште „Рамнина“, населба Тунел 2 во Велес. Акционерското друштво ги има склучено договорите за закуп на монтажните бараки со закупците врз основа на Одлука бр. 23-5771/1 од 21.12.2000 година донесена од Владата на Република Македонија.

Имајќи предвид дека бараките се во сопственост на Владата, а со истите стопанисува Акционерското друштво, од Министерството посочуваат дека за нив одлучува Владата, која впрочем и ја донела Одлуката на која се засноваат договорите за закуп.

Врз основа на ова, известуваат дека Министерството за транспорт и врски нема надлежности и не врши одобрување на потпишувањето/склучувањето на договорите за закуп на предметните бараки, поради што ги отфрлаат сите наводи изнесени во произнесувањето од Акционерското друштво. Во контекст на ова, во прилог доставуваат копија од кореспонденција помеѓу Министерството и Акционерско друштво, допис бр. 02-4732/2 од 13.6.2019 година со кој Министерството го известило Акционерското друштво по однос на нивното барање кое се однесувало на договорите за закуп дека за тоа одлучува Владата.

На ден 3.10.2023 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација беше доставено произнесување и од страна на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката- Скопје како одговор на Известувањето за произнесување.

Акционерското друштво известува дека лицата сместени во 18 индивидуални монтажни куќи на ул. Невена Георгиева-Дуња бб, населба Тунел 2- Велес, ги користат времените објекти врз основа на Одлуката за сместување на лица од подрачје погодено со природна непогода- свлечиште „Рамнина“ Велес, бр. 23-5771/1 од 21.12.2000 година, донесена од страна на Владата на Република Македонија. Врз основа на таа одлука, лицата имаат склучено договори со Министерството за транспорт и врски за времено користење на објектите.

Со Известување бр. 02-4930 од 7.5.2001 година, Министерството ги има известено дека Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и со деловен простор на Република Македонија се задолжува да го преземе стопанисувањето со предметните индивидуални монтажни куќи.

По истек на предметните договори, Јавното претпријатие се обратило до Министерството за транспорт и врски за насоки за постапување, од каде има добиено Известување бр. 17-2987/2 од 2.4.2003 година во кое се наведува дека до тој момент не се настанати промени во врска со Одлуката бр. 23-5771/1 од 21.12.2000 година и од тие причини потребно е да се обноват договорите за времено користење на предметните објекти.

Ваквото обраќање до Министерството Јавното претпријатие го има правено по секое истекување на договорите, и тоа со Известувања:

Бр. 17-2987/4 од 10.5.2005 година
Бр. 23-1384/2 од 16.2.2009 година
Бр. 25-1272/2 од 15.2.2011 година
Бр. 25-2661/2 од 17.4.2013 година
Бр. 37-3339/2 од 6.3.2015 година и
Бр. 37-2602/2 од 25.5.2017 година.

На сите овие наврати, Министерството за транспорт и врски го има известувано Јавното претпријатие дека е потребно да се направат и достават записници од увид на лице место во кои е констатирано дека лицата кои ги користат овие објекти се лицата кои се корисници на објектите со претходно склучени договори, како и дека е потребно да им се достави по еден примерок од новите склучени договори.

Со Барање мислење бр. 11-5070/2 од 15.5.2019 година (бр. на Министерството 02-4732/1 од 27.5.2019 година) Акционерското друштво повторно се има обратено со цел барање насоки за преземање понатамошни активности, но од Министерството за транспорт и врски имаат добиено одговор бр. 02-4732/2 од 13.6.2019 година со кој ги известуваат дека

предметните објекти се во сопственост на Владата и поради тоа сметаат дека таа одлучува за нив.

Од Акционерското друштво последно наведуваат дека тоа е надлежно да склучува договори врз основа на претходно донесен акт од надлежен орган- Министерството за транспорт и врски, Комисијата за станбени прашања и друг државен орган надлежен за донесување на решение за издавање на државни станови под закуп, па оттука ја упатуваат Комисијата за спречување и заштита од дискриминација за конкретниот случај да се обрати до Министерството за транспорт и врски.

Поради изнесените наводи во произнесувањето на Министерството за транспорт и врски дека Владата е онаа која одлучува за предметните објекти од причина што тие се во нејзина сопственост, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на ден 5.10.2023 година испрати Известување за произнесување по наводите од претставката до Влада на Република Северна Македонија.

На ден 27.10.2023 година до Комисијата пристигна одговор од Генералниот секретаријат на Влада со кој известуваат дека претставката е доставена на надлежност и постапување до Комисија за станбени прашања на Владата, со укажување да ја известат Комисијата за спречување и заштита од дискриминација за преземените активности.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација на ден 15.2.2024 година испрати Барање за информации бр. 08-253/1 до Општина Велес.

Поради прибирање на дополнителни информации во врска со наводите од претставката, а со цел правилно утврдување на фактичката состојба, од Општина Велес беше побарано да достават информации во врска со следното:

1. Што направила Општина Велес во насока на справување со свлечиштето Рамнина во 2000та година, кога ромските семејства за кои станува збор, а чии куќи биле уништени од свлечиштето, биле дислоцирани во бараки од времен карактер во населбата Тунел 2?
2. Дали била формирана Комисија за проценка на штети од свлечиштето и дали жителите кои биле зафатени од него биле соодветно обештетени?
3. Имајќи предвид дека тогашните жители на подрачјето зафатено од свлечиштето поседувале имотни листови за своите куќи, што прави Општина Велес со нивната сопственост повеќе од 20 години и кои се идните планови на Општината за тоа подрачје? Ова особено поради фактот што во 2011 година за потенцијално нестабилна зона на подрачјето на Општина Велес бил утврден просторот опфатен со свлечиштето Рамнина, а кое подрачје станало зелен појас во кој не се предвидени градби.

Исто така во оваа насока, Комисијата испрати Барање за вршење увид и остварување службен разговор бр. 08-253/2 од 15.2.2024 година до градоначалникот на Општина Велес- Марко Колев.

Од причина што и по истек на законскиот рок не беше доставен никаков дополнителен одговор од страна на Владата на Република Северна Македонија, Комисијата на ден 15.2.2024 година испрати Ургенција бр. 08-253/3 до Генералниот секретаријат на Влада.

На ден 5.2.2024 година до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација пристигна Известување од Генералниот секретаријат на Влада со кое повторно известуваат дека претставката е доставена на надлежност и постапување до Комисијата за станбени прашања на Владата.

На ден 25.4.2024 година до Комисијата пристигна Одговор од Општина Велес, заведен под наш бр. 08-253/5. Согласно барањето за остварување службен разговор, од општината предложија датум и време за одржување на разговорот во кабинетот на градоначалникот. Во однос на барањето за доставување информации во врска со претставката, известуваат дека е најдобро претставници од Комисијата да дојдат во просториите на Општина Велес и да извршат увид во предметот за свлечиштето Рамина, со оглед на тоа што документацијата која се однесува на таа зона е преобемна.

На ден 11.4.2024 година членката на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација- Драгана Дрндаревска изврши увид во просториите на Општина Велес и оствари средба со градоначалникот Марко Колев и секретарката на Општината за што беше составен Записник бр. 08-253/6.

лиша целта на увидот и побара одговор на прашањата упатени со Барањето за информации бр. 08-253/1.

Градоначалникот и секретарката информираа дека се запознаени со тогашното свлечиште во Рамина, но дека немаат информации што се случувало потоа, односно дали жителите биле обештетени и слично.

Секретарката приложи предмет заведен во Општина Велес поврзан со свлечиштето, чии копии од списи беа архивирани во прилог на записникот и претставуваат негов составен дел.

По увид во наводите од претставката, произнесувањата по неа, како и севкупно приложените докази, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација ја констатира следната фактичка состојба:

Во 1999 година во населбата Рамина во Општина Велес се случила природна непогода- свлечиште, која оштетила околу 100ина куќи. Со Одлука за сместување на лица од подрачје погодено со природна непогода- свлечиште Рамина, бр. 23-5771/1 од 21.12.2000 година на Владата на Република Македонија, дел од жителите на подрачјето на свлечиштето биле дислоцирани и сместени во 18 индивидуални монтажни куќи на ул. Невена Георгиева-Дуња 66 во населбата Тунел-2 во Велес.

Бараките се во државна сопственост, а со Известување бр. 02-4930 од 7.5.2001 година на Министерството за транспорт и врски, стопанисувањето со бараките преминало на Јавното претпријатие за стопанисување со станбен и со деловен простор на Република Македонија (денес Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката). Лицата сместени во тие бараки склучиле Договор за времено користење на предметните објекти со Акционерското друштво во времетраење од две години. Понатаму на секои 2 години биле склучувани нови договори, при што пред нивниот истек, Акционерското друштво го известувало Министерството за транспорт и врски за истекот, Министерството барало информација дали во објектите сè уште живеат истите лица и доколку одговорот бил потврден, давало насоки на Акционерското друштво договорите да бидат продолжени.

Вака било сè до 2019 година, кога Акционерското друштво како и дотогаш испратило Барање за мислење до Министерството, но од Министерството за првпат испратиле одговор дека објектите се во сопственост на Владата, па оттука сметале дека за нив одлучува Владата. Акционерското друштво, сметајќи дека тие немаат надлежност самите да склучуваат договори без претходни насоки од Министерството за транспорт и врски, не склучило нов договор со корисниците на бараките.

Поради ваквата фактичка состојба, од 2019 година па наваму лицата немаат важечки договор за времено користење, односно закуп, со што нивниот престој во монтажните куќи во кои живеат веќе 23 години е ставен во неизвесност.

Во текот на тие 23 години, поради нужни потреби (како што е проширување на семејството), самите жители имаат направено одредени доградби на објектите, но тие не се легализирани. Исто така, со текот на времето дошло до амортизација на монтажните куќи, па така се појавиле одредени дефекти, потреби од покрупна реновација, менување на крововите и слично. Оние жители кои имаат средства да го направат тоа, сакаат да ги реновираат своите домови, меѓутоа немаат правна сигурност во поглед на нивниот престој таму, па оттаму и бараат да се реши ова прашање, како би можеле самите да инвестираат во бараките во кои живеат, без стравот од присилно иселување во иднина.

Акционерското друштво низ текот на годините не се грижело за одржување на објектите, иако согласно Законот за домување негова обврска е стопанисување, реновирање и инвестиционо и тековно одржување на станбениот простор.

Во меѓувреме, Советот на Општина Велес во 2011 година има донесено одлука за утврдување граници на потенцијално нестабилни зони на подрачјето на Општина Велес во кои не може да се гради, при што за потенцијално нестабилна зона е утврден просторот кој е опфатен со свлечиштето Рамина. Подрачјето, кое со оваа одлука се определува како потенцијално нестабилна зона, сега претставува зелен појас во кој не се предвидени градби.

I. Меѓународна правна рамка

Правото на соодветно домување претставува, пред сè, едно од основните човекови права. Од усвојувањето на Универзалната декларација за човекови права во 1948 година, па до денес, правото на соодветно домување е потврдено и експлицитно признаено во низа меѓународни инструменти за човекови права како дел од правото на соодветен животен стандард. Со тоа, правото на домување е станато дел од универзално прифатените човекови права. Остварувањето на тоа право понатаму води кон остварување и на социјалните, економските и културните права.

Лошите услови во областа домување влијаат на пристапот на образование, здравствени услуги, вработување итн.

Според меѓународното право, да се биде соодветно сместен значи да се има безбедност и сигурност- човекот да не мора да се грижи за исфрлање од или одземање на својот дом или земјиште. Тоа подразбира и пристап до соодветни услуги, училишта и вработување.

Согласно **член 25 од Универзалната декларација за човекови права** и **член 11 од Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права**, секој има право на животен стандард кој му обезбедува здравје и благосостојба, нему и на неговото семејство, вклучувајќи соодветна храна, облека и домување.

Комитетот за економски, социјални и културни права на Обединетите нации потенцира дека правото на соодветно домување не треба да се толкува тесно, туку треба да се гледа како право да се живее некаде во безбедност, мир и достоинство.

Карактеристиките на правото на соодветно домување се разјаснети главно во **Општите коментари на Комитетот бр. 4 (1991) за правото на соодветно домување и бр. 7 (1997) за присилно иселување**.

Во параграф 6 од Коментарот бр. 4 се вели дека уживањето на ова право мора, во согласност со член 2 (2) од Пактот, да не биде предмет на каква било форма на дискриминација.

Во параграф 7 од Коментарот бр. 4 Комитетот истакнува негов став дека правото на домување не треба да се толкува во тесна или рестриктивна смисла која го изедначува со единствено имање покрив над главата или пак негово гледање како еден вид комодитет. Наместо тоа, правото на домување треба да се гледа како право да се живее некаде во безбедност, мир и достоинство. Ова е така од најмалку две причини:

Прво, правото на домување е интегрално поврзано со другите човекови права и со основните принципи врз кои почива Пактот. Инхерентното достоинство на човекот, од кое извираат правата во Пактот, бара поимот "домување" да се толкува така што ќе се земе предвид дека правото на домување треба да се обезбеди на сите лица, без оглед на нивниот приход или пристапот до економски ресурси.

Второ, членот 11 (1) мора да се чита како да се однесува не само на домување, туку и на *соодветно* домување. Соодветното домување значи соодветна приватност, простор, безбедност, осветлување и вентилација, основна инфраструктура и соодветна локација во однос на работата и основните услуги- сето ова по разумна цена.

Иако Комитетот признава дека соодветноста делумно е одредена од социјалните, економските, културните, климатските, еколошките и други фактори, сепак смета дека е можно да се идентификуваат одредени аспекти на правото на домување кои мора да се земат предвид во било кој даден контекст. Тие аспекти ја вклучуваат, меѓу другото, правната сигурност на домувањето, достапноста на услуги, објекти и инфраструктура, финансиската достапност, пристапноста и локацијата.

Во параграф 11 од Коментарот бр. 4 се истакнува дека државите потписнички на Пактот мора да им дадат должен приоритет на оние општествени групи кои живеат во неповолни услови и соодветно на ова, политиките не треба да бидат дизајнирани во корист на веќе понапредните општествени групи, на сметка на другите.

Имајќи го ова предвид, правото на соодветно домување не може да се гледа изолирано од другите човекови права содржани во меѓународните инструменти.

II. Национално законодавство

Од домашното законодавство од областа на домување, **член 8 став 2 од Законот за домување** пропишува дека минималното домување вклучува задоволување на минимални просторни услови, опременост на станот со основна комунална инфраструктура како што се струја, вода и одвод и сообраќајна поврзаност на станот со населбата, односно градот, како и правната сигурност на поседување или користење на станот. **Став 3 од членот 8** пропишува дека соодветното домување, освен елементите на минимално домување, вклучува и соодветна приватност и простор, физичка достапност, безбедност, конструктивна стабилност и трајност, осветлување, греење и вентилација, основна инфраструктура како што се довод, одвод и собирање на смет, квалитет на околината и фактори поврзани со здравјето, како и пристапност во однос на работата и основните услуги.

Согласно **член 22 став 1 точка 7 од Законот за локалната самоуправа**, дел од надлежностите на општините е токму домувањето на лица со социјален ризик.

Согласно **член 100 од Законот за домување**, општините во рамките на своите надлежности, а во согласност со Законот и државната стратегија за домување, ги следат и планираат потребите за домување на своето подрачје за што донесуваат годишна програма и преземаат мерки и активности за нејзина реализација.

Со цел овозможување на еднакви можности на Ромите со другите граѓани во пристапот до права, Република Северна Македонија ја има усвоено и **Декларацијата на земјите од Западен Балкан за интеграција на Ромите во процесот на проширување на ЕУ**, со која се има обврзано да ги продолжи и да ги зајакне напорите за целосна еднаквост и интеграција на Ромите, особено преку спроведување и следење на заедничките заклучоци од Семинарите за Роми во делот на образование, здравство, вработување, цивилна регистрација, недискриминација и домување.

Во контекст на горенаведеното е и усвоената **Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030**, во која е предвидено да се намали и елиминира социо-економскиот јаз меѓу Ромите и остатокот од не-ромското население во македонското општество. Како една од стратешките цели предвидено е обезбедување на постојано, достоинствено и не-сегрегирано домување на Ромите. Оваа цел се конкретизира во делот од стратегијата посветен на домувањето, каде како специфична цел 3 (СПЗ) е пропишано „Обезбедување на трајно, пристојно, достапно и десегрегирано домување за Ромите кои моментално живеат во неформални населби кои не можат да бидат легализирани од оправдани причини“.

Согласно Стратегијата, Ромите како група со свои специфики кои често живеат во неразвиени или слабо развиени населби, се соочени со бројни предизвици во секојдневниот живот. Овие предизвици доведуваат до негативна перцепција кон Ромите од страна на неромските заедници, што доведува до дискриминација во различни области и низок квалитет на живот. Овие факти дополнително придонесуваат за помала посетеност на училиште, помала стапка на вработеност, пократок животен век, поголема смртност, повисока стапка на миграција и повисоко учество во неформалната економија.

Во оваа насока, согласно **член 6 од Законот за спречување и заштита од дискриминација**: „Дискриминација е секое разликување, исклучување, ограничување или давање првенство што се заснова на дискриминаторска основа, со сторување или несторување, што имаат за цел или резултат спречување, ограничување, признавање, уживање или остварување на правата и слободите на одредено лице или група на еднаква основа со други.“

Директната дискриминација е дефинирана во **член 8 став 1 од Законот кој гласи**:

„Директна дискриминација постои кога со едно лице или со група се постапува, се постапувало или би се постапувало понеповолно во однос на друго лице или група во фактичка или можна споредлива или слична ситуација, врз дискриминаторска основа.“

Во конкретниот случај, мора да се земе предвид дека станува збор за ситуација настаната пред повеќе од 20 години, за која во меѓувреме немало никакви напори или иницијативи од институциите да биде соодветно адресирана. Сегашните жители на населбата Тунел-бараки ги изгубиле своите домови поради природна непогода и како привремено решение биле сместени во бараките во кои живеат сè до денес. Низ годините, привременото решение, односно договорите за закуп, биле продолжувани на неколку пати, сè до 2019 година, од кога жителите повеќе немаат правен основ за престој во тие бараки. Оттогаш, ниту Општина Велес, ниту Министерството за транспорт и врски, ниту пак Владата на Република Северна Македонија, се немаат одважано по однос на ова прашање и немаат преземено мерки за трајно решавање на прашањето за домување на жителите на бараките. Дотолку повеќе, секоја од наведените институции се оградува од надлежност.

Понатаму, видно од заклучоците од ИНФОРМАЦИЈА за состојбата во подрачје погодено од природна непогода- Свлечиште „Рамнина“ („Пресвета“)- Велес, донесена во декември 2002 година од страна на Министерството за транспорт и врски, Министерството за финансии било задолжено да оформи Републичка комисија за проценка на штети од елементарни и други непогоди и да постапи врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија за Донесување на единствена методологија за процена на штетите од елементарни и други непогоди, како и да обезбеди финансиски средства во висина од 120.000 денари/месечно за евакуирање и сместување на 30 семејства во објекти под закуп.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација не можеше да утврди дали таква комисија за проценка на штети била некогаш формирана, како и кој бил исходот, односно дали жителите од Свлечиште-Рамнина биле обештетени за штетата настаната врз нивните домови. Општина Велес нема информација дали во периодот по свлечиштето бил изработен Елаборат за утврдената штета.

Земајќи го предвид горенаведеното, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација одлучи како во диспозитивот и утврди дека станува збор за сторена дискриминација од страна на повеќе институции кои имаат надлежност во областа на домување и социјална заштита, кон жителите на населбата Тунел-бараки во Општина Велес. Дискриминацијата е сторена преку занемарување на проблемот и преземање на мерки за негово решавање. Две децениското занемарување на проблемот довело до состојба во која сместувањето на монтажните бараки од привремено станало трајно решение.

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација не можеше да дојде до соодветни информации за обештетувањето на лицата сместени во монтажните бараки и нема информација дали тоа било соодветно и согласно постоечката законска рамка. Но, останува фактот дека овие 18 семејства од сопственици на имот кој бил погоден од природна непогода денес немаат имот и прашањето за домување не е трајно решено. Надлежности во оваа област имаат сите горенаведени институции како Општина Велес, Министерство за транспорт и врски, Влада на Република Северна Македонија и Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката. Од сите овие институции проблемот бил занемарен преку не делување со цел негово решавање. Согласно со Законот за домување, надлежните институции требале да донесат соодветни планови за решавање на проблемот согласно нивните надлежности.

Општина Велес и Владата имаат широки надлежности во областа на домувањето во согласност со Законот за домување во чии рамки можеле да предвидуваат мерки, фондови и средства за решавање на станбени потреби на жителите на бараките како лица од социјален ризик. Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката во чија сопственост се бараките имало обврска да се грижи за нивното одржување со што немало да дојде до рунирање. Бидејќи до 2019 година Министерството за транспорт и врски го информирало Акционерското друштво повторно да ги склучи договорите, истото требало да го направи и по барањето за мислење од 2019 година. Исто така, Владата може да ги додели бараките на трајно користење до решавање на станбено прашање на жителите, со што ќе овозможи поголема правна сигурност во врска со домувањето наспроти потпишувањето на договори за закуп на секои две години. Општина Велес во годишните програми за домување како и преку планови и стратегии за социјална заштита можела и требала да го опфати проблемот на жителите на бараките, како од аспект на домувањето, така и во однос на останатите социјални проблеми со кои се соочуваат. Согласно со Законот за локална самоуправа, Општина Велес има надлежности во областа на социјалната заштита кои може да ги искористи за унапредување на состојбите со социјално вклучување на ромското население во општината, но не ги адресира прашањата во оваа област на стратешки и долгорочен начин.

Оттука, Општина Велес, Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката, Владата на Република Северна Македонија и Министерството за транспорт и врски сториле продолжена дискриминација врз основа на етничка припадност и социјално потекло кон жителите во населбата Тунел Бараки, преку континуирано не земање предвид на прашањето за домување и преземање мерки за негово решавање во времетраење од две децении. Министерството за транспорт сторило продолжена дискриминација врз основа на етничка припадност и социјален статус со недавање на насоки на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката за продолжување на договорите за закуп со што на жителите на населбата Тунел Бараки им се повредува правото на домување.

Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката со неодржување на бараките во негова сопственост го повредила правото на домување на жителите на населбата Тунел Бараки кои се наоѓаат во социјален ризик, бидејќи правото на домување вклучува домување во соодветни, безбедни и достоинствени услови.

Оттука, согласно член 27 став 2 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, по утврдената дискриминација, а со цел отстранување на повредите на правото, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација ја донесе следната:

ПРЕПОРАКА

СЕ ПРЕПОРАЧУВА Владата на Република Северна Македонија, Општина Велес, Министерството за транспорт и Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката во рок од три месеци да формираат работна група за решавање на проблемот со домување на жителите на Тунел Бараки, при што ќе комуницираат со жителите и ќе ги земат предвид нивните барања и околности. Работната група да донесе соодветен план со реални рокови за спроведување на мерки и да го достави до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација.

СЕ ПРЕПОРАЧУВА Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката да ги реновира бараките согласно состојбите на терен, а во рок од една година и континуирано да ги одржува со цел да овозможи соодветни и безбедни услови за домување на жителите од населбата Тунел Бараки.

СЕ ПРЕПОРАЧУВА Владата на Република Северна Македонија во соработка со Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката и согласно барањата на жителите од населбата Тунел Бараки во рок од 6 месеци да им ги додели на трајно користење сè до решавање на станбено прашање.

СЕ ПРЕПОРАЧУВА Министерството за транспорт во најскор можен рок, а не повеќе од еден месец да даде насока на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката за продолжување на договорите за закуп.

СЕ ПРЕПОРАЧУВА Општина Велес во рок од шест месеци да предвиди соодветни мерки за трајно решавање на прашањето на домување на жителите од населбата Тунел бараки во годишната програма, во соработка со Министерството за транспорт и Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката.

СЕ ПРЕПОРАЧУВА Општина Велес да донесе стратегија за социјална инклузија, планови за нејзино спроведување и соодветен буџет во која ќе превиди мерки за унапредување на состојбата и на жителите Роми од населбата Тунел Бараки, во рок од 6 месеци.

Во согласност со член 27 став 3 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, Комисијата може да го продолжи рокот за постапување по препораките, во претходна консултација и со информирање на Комисијата за нивното спроведување.

Доколку надлежните институции не постапат согласно овие препораки во дадените рокови, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација, согласно своите надлежности од

член 27 став 4 од Законот за спречување и заштита од дискриминација, ќе поднесе барање за покренување на прекршочна постапка пред надлежен суд за прекршоци.

Скопје
25.12.2024 година

Комисија за спречување и заштита од
дискриминација
Претседател
Лимко Бејзароски

Лимко Бејзароски

Доставено ло:

- Европски центар за правата на Ромите, ул.
- Општина Велес, ул. Панко Брашнар бр. 1, 1400 Велес
- Министерство за транспорт, ул. Плоштад Црвена Скопска Општина бр. 4, 1000 Скопје
- Влада на Република Северна Македонија, бул. Илинден бр. 2, 1000 Скопје
- Акционерско друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката, ул. Орце Николов бр. 138, 1000 Скопје